

Pöhlmann.

D 1986

SANCTI EPHRAEMI SYRI

COMMENTARIORUM IN SACRAM SCRIPTURAM

TEXTUS IN CODICIBUS VATICANIS MANUSCRIPTUS

ET

IN EDITIONE ROMANA IMPRESSUS.

COMMENTATIO CRITICA

QUAM

PRO MUNERE SUO RITE CAPESSENDO

SIMUL ORATIONEM INDICATURUS

DIE XXXI. MARTII A. MDCCCLXII H. XI

IN LYCEO REGIO HOSIANO

PUBLICICE HABENDAM

SCRIPSIT

ANTONIUS POHLMANN

SS. THEOL. LICENT. ET PROFESSOR PUBL. EXTRAORD. DES.

PARTICULA I.

BRUNSBURGAE

APUD EDUARDUM PETER.

Inter innumerabilia fere S. Ephraemi maximi Ecclesiae Syriacae Patris scripta praestantiorum locum proculdubio commentaria tenent in sacram scripturam, cujus sensum in iis atque intelligentiam non minus penitus subtiliterque quam facile ac perspicue aperuisse eum et proposuisse omnes fatentur. Quam scripturam divina omnino Spiritus sancti effata ideoque omnis veritatis fontem sincerum et vitae probae regulam appellare solebat, hanc legere assidue, meditari atque interpretari, unde non sibi modo ipsi sapientiae augmentum sumeret pietatisque incitamentum, verum etiam alios divinarum rerum studio imbueret ac tot mundi errores vitiaque judicaret et corrigeret, vel exoptatissimum ei fuit¹⁾. Hinc illa singularis ejus familiaritas sacrorum librorum, illa prompta difficultatum quarundam solutio et mysteriorum facilis perceptio, quam singulae ejus expositiones ubique palam faciunt. Quid igitur mirum quod jam ejus fere aequales in

1) cf. S. Greg. Nyss. Encom. S. Ephr.: ἡ μελέτη τούτων τῶν θείων γραφῶν ἐκ τῆς Δαυιδικῆς ἀνῆψε λαμπαδος· ἐν τῇ μελέτῃ μου φασκοντος ἐκκαυθήσεται πῦρ. ἔρωσ γὰρ αὐτον πολησας πνευματικῆς θεωρίας εἰς φλογα μετέωρον τὸν πόθον ἀνήγειρε· πᾶσαν γὰρ παλαιάν τε καὶ καινὴν ἐμελετήσας γραφὴν καὶ ὡς ἄλλός τις τοῖς τριαύτοις θεωρημασιν ἐμφιλοχωρήσας ὅλην ἀκριβῶς πρὸς λέξιν ἠρμήνευσεν ἀπὸ τε τῆς κοσμογενείας καὶ μέχρι τῆς τελευταίας τῆς χάριτος βιβλου τὰ βῆθη τῶν κεκρυμμένων εἰς τὸ ἐμφανὲς ἀγῶν θεωρημάτων λυχνῶ κεκρημένος τῷ πνεύματι. — Item similiter in actis S. Ephraemi Syriacae scriptis quae inveniuntur in ejusdem Opp. Tom. III p. xxxiv sq.

istis expositionibus divinam quandam sapientiam ac virtutem venerabantur¹⁾ easque adeo teste S. Hieronymo in quibusdam Ecclesiis post ss. scripturarum lectionem publice recitabant?²⁾

Jam vero quamvis praeclara et commendanda sint S. Ephraemi commentaria quamque magna viguerint auctoritate primis temporibus, tamen accidit iis perincommode, ut postea per longa saecula parum observarentur, imo demum prorsus in oblivione jacerent nomine vix nota. Atque etiam nostris diebus licet jamdudum ex latebris producta atque in lucem sint edita, quotusquisque est qui ea in merito habeat honore justoque studio amplectatur! Cujus rei cum causam haud exignam in eo maxime sitam esse crederem, quod Syriacorum magni illius Doctoris operum editio critica usuique magis accommodata adhuc omnino desideraretur, praepremis commentariorum in sacram scripturam nova ejusmodi editione paranda aliquantulum certe cum de disciplinae exegeticae cultu tum de celeberrimi librorum divinatorum interpretis memoria mihi videbar mereri. Hunc in finem non ita pridem optata mihi venit itineris Remam faciendi occasio, qua ipsos Syriaci textus fontes adire et consulere mihi licuit. Qua de causa codices manuscriptos, qui ad S. Ephraemi commentaria pertinentes in Vaticana bibliotheca asservantur, diligenter accurateque excutere et ad eos textum in editione nobis oblatum recognoscere atque emendare, quantum in me temporibusque fuit non praetermisi³⁾.

Quot igitur fontes sint Syriaci commentariorum S. Ephraemi textus, qualis eorum conditio et indoles, quae denique ratio inter-

1) cf. Acta S. Ephraemi Syriaca l. c. n. 16: Profectus aliquando ad eum visendum senex reperit scribentem commentaria in libros Mosis. Quae cum accurate perlegisset, vehementi admiratione percussus respectabat opes divinae gratiae et eximios sapientiae coelestis thesauros a Domino in B. Ephraemum effusos. Subreptas e cella ejus lucubrationes urbis optimatibus scholarumque doctoribus et eorum auditoribus atque universo clero perlegendas explorandasque exhibuit. Illi vers egregiam eruditionem et doctrinam scriptoris laudantes etc.

2) Hieronym. de scriptorib. ecl. c. 115.

3) cf. Deutsche Morgenl. Zeitschr. 1861, 648 sqq.

cedat inter textum manuscriptum et typis impressum, hisce breviter in animo est proponere.

In omnes sacrae scripturae et veteris et novi testamenti libros nostrum Patrem composuisse et edidisse commentaria, certissimum quidem est; tum Graeci auctores ut Gregorius Nysenus¹⁾ tum Syri ut Barsalibaeus, Barhebraeus²⁾ apertis id docent verbis; at dolendum magnopere est, quod de praeclarissimo hoc tam industriae atque eruditionis quam fidei pietatisque christianae, qua tunc florebat Ecclesia Syriaca, monumento iniqua fortuna satis magnam partem plane detraxit posterisque subduxit. Quae enim de novi testamenti libris continua interpretatione disseruit S. Doctor, prorsus interiisse videntur; eorum certe, si forte nonnulla fragmenta Graeca excipias in codicibus Vaticanis passim obvia, nondum adhuc ne vestigium quidem deprehendi licuit. Sed, et quae ad nos pervenerunt elucubrationes in veteris testamenti libros, quam mancae sint multisque partibus mutilatae, textum manuscriptum adhuc superstitem qui paulisper inspexerit nemo non intelliget.

Cap. I. Commentariorum S. Ephraemi Syri textus in codicibus Vaticanis manuscriptis.

Celeberrima illa bibliotheca Vaticana, ut vetustis codicibus manuscriptis facile princeps omnium est, ita etiam sola singulari honore praedita esse videtur, ut commentariorum S. Ephraemi textum manuscriptum asservare atque exhibere possit. At vel ipsa nonnisi unum codicem tenet licet antiquissimum maximaeque auctoritatis, qui exclusis omnibus aliis materiis solummodo Patris

1) vide supra l. c.

2) Dionysius Barsalibaeus in commentario suo: „S. Ephraem quoque juxta Diatessaron (Tatiani) Evangelium explanavit.“ cf. Barhebraeus in *Horreo mysteriorum* apud *Assem. Bibl. Orient.* I, 57. — Ad jam pridem vel in ipso Oriente non omnia S. Ephraemi commentaria ubique fuisse nota, Ebedjesu Ep. Sobensis innuere videtur in *Catalogo* nonnulla dumtaxat commemorans.

legitur (p. 204 l. 28), לְעֵינֶיךָ pro לְעֵינֶיךָ (p. 209 l. 7), סְלִיכְתָּא in *fide sua*, pro סְלִיכְתָּא in *negligentia sua* (p. 218 l. 14), לְמַעַן pro לְמַעַן (p. 200 l. 1), לְמַעַן pro לְמַעַן *semel* (p. 223 l. 38): quae errata item in codice 103 omnia evitantur; לְמַעַן pro לְמַעַן (p. 216 l. 14. 25) et alia.

Folia codex 110 continet 96, quaevis autem folii pagina in duas columnas distinguitur. Vocales nullae omnino existunt. Notae diacriticae persaepe quidem positae sunt, ita tamen, ut earum ad indicandam literarum vocumque pronunciationem adhibitarum firma regula adhuc desideretur. Signo Ribbui i. e. punctis pluralem notantibus nomina constanter superscribuntur, verba autem rarissime. Lineolam literis supprimendis supponi solitam quam dicunt occultantem ne semel quidem mihi obviam vidi. Interpunctionis signa varia adhibentur nulla quidem certa ratione, tamen in universum observari licet, ad distinguenda membra orationis membra poni punctum unicum . vel duo puncta :, ., majorem autem verborum ambitum comprehendendi signis . . . , ooo, o.o.o, o-o-o.o aut quocunque alio modo notae puncti, lineolae et circuli inter sese connectuntur.

Argumentum jam et quae ad interiorum conditionem pertinent, ut paulo accuratius exponam, scripturae explicationes in nostro codice consignatae non longius quam ad primum et secundum Pentateuchi librum protenduntur. Interpretatio libri Genesis a folio 1 usque ad folium 77 a tergo currit verbis colore rubris scriptis incipiens his: $\text{וְעַתָּה אֲנִי מְבַרְכֶם וְאֵת אֲדָמָתְכֶם וְאֵת אֲרָצְכֶם וְאֵת אֲנָשֵׁי אֲרָצְכֶם וְאֵת אֲנָשֵׁי אֲדָמָתְכֶם וְאֵת אֲנָשֵׁי אֲרָצְכֶם וְאֵת אֲנָשֵׁי אֲדָמָתְכֶם}$ et similiter desinit in annotationem hanc: $\text{וְעַתָּה אֲנִי מְבַרְכֶם וְאֵת אֲדָמָתְכֶם וְאֵת אֲרָצְכֶם וְאֵת אֲנָשֵׁי אֲרָצְכֶם וְאֵת אֲנָשֵׁי אֲדָמָתְכֶם}$ Deinceps in folio 77 a tergo inchoatur Exodi liber his verbis: $\text{וְעַתָּה אֲנִי מְבַרְכֶם וְאֵת אֲדָמָתְכֶם וְאֵת אֲרָצְכֶם וְאֵת אֲנָשֵׁי אֲרָצְכֶם וְאֵת אֲנָשֵׁי אֲדָמָתְכֶם}$ Illustratur porro hic liber usque ad cap. 32 v. 26 continua interpretatione, quae post folium 96 abrumpitur; exciderunt enim folia nonnulla itaque quae de reliquis libri Exodi capitibus commentatus est S. Ephraem, nos praeterierunt neque aliter nisi ex aliqua parte ex alio codice Va-

ܘܥܘܢܐ ܕܥܘܢܐ ܕܥܘܢܐ
 ܘܥܘܢܐ ܕܥܘܢܐ ܕܥܘܢܐ
 ܘܥܘܢܐ ܕܥܘܢܐ ܕܥܘܢܐ
 ܘܥܘܢܐ ܕܥܘܢܐ ܕܥܘܢܐ
 ܘܥܘܢܐ ܕܥܘܢܐ ܕܥܘܢܐ
 ܘܥܘܢܐ ܕܥܘܢܐ ܕܥܘܢܐ
 ܘܥܘܢܐ ܕܥܘܢܐ ܕܥܘܢܐ
 ܘܥܘܢܐ ܕܥܘܢܐ ܕܥܘܢܐ

Quae vero in Genesin et Exodum commentaria quanti aestimanda sint, hoc loco probare opera omnino supersedendum mihi puto; omnes enim qui hac de re aliquo valent iudicio, in eo consentiunt, ob eximiam biblici sensus et percipiendi et aperiendi facultatem auctori praestabilissimum inter veteres Ecclesiae interpretes locum deberi. Sensus grammatici et historici intelligentia prae ceteris singularis est. Explicationes ipsae sacrorum librorum textum perpetuo sequuntur satisque sunt copiosae, ita ut jure meritoque commentaria nominentur; nonnulla tantum capitula paulo brevius parciusque absolvuntur.

Quod si jam quis commentariorum auctor fuerit quaeramus, in eodice nostro nomen Ephraemi in ipsa fronte aperte praeferunt (ܘܥܘܢܐ ܕܥܘܢܐ ܕܥܘܢܐ? sive ܘܥܘܢܐ ܕܥܘܢܐ ܕܥܘܢܐ) neque vix in dubium potest venire inscriptionem esse veram auctoremque hunc ipsum esse, quem celeberrimum Ecclesiae Syriacae Doctorem veneramus. Nam ut de interna commentariorum indole jam taceam quae quidem S. Ephraemi nomine vel dignissima est, non externae quoque deficiunt causae, quae eundem Sanctum nostra commentaria composuisse confirmant. Sic testis manifestissimus, qui removeri nullo modo potest, pro eo existit codex Vatic. Syr. 103 et ipse antiquissimus, cujus cum nostro codice comparisonem infra ponderabimus; in illo enim praeter alia pariter commentaria quaedam in primum et secundum Pentateuchi librum sub nomine S. Ephraemi conscripta videmus, quorum magna pars cum nostris ad verbum concordat, et tamen utrumque codicem ab invicem nihil pendere constat. Alius jam testis Barhebraeus citandus est, qui in suo „Horreo mysteriorum“ plura ex nostris commentariis imprimis in Genesin declarato S. Ephraemi nomine allegavit. Huc accedit quod, quae auctor ipse oblata occasione de sua patria commemorat, in S. Ephraemum optime

conveniunt; agens enim de loco Gen. 2, 14 haec annotanda putavit: ܩܘܢܝܢܐ ܕܥܘܦܪܐܬܐ ܕܩܝܢܐ ܕܥܘܦܪܐܬܐ ܕܩܘܢܝܢܐ i. e. Tigris et Euphrates, inter quos habitamus. Mesopotamia autem, ubi Nisibis et Edessa urbes sitae erant, patria fuit S. Ephraemi.

Denique ad absolvendam codicis 110 descriptionem restat, ut de ejus aetate pauca dicamus. Assemanus in suo codicum Vaticanorum catalogo nostrum cum alio codice Vaticano numero 111 ob-signato, qui anno Graecorum 834 i. e. Christi 523 exaratus esse dicitur, comparavit et utrumque eadem manu scriptum esse arbitratus etiam illum eodem fere tempore in lucem prodixisse conjecit. Mihi quidem, cum Romae versatus aliis studiis satis superque essem occupatus, istum codicem 111 recognoscere non amplius licuit; at vero quantum videam, recte judicasse virum illum doctissimum, codicem 110 ad sextum usque saeculum esse referendum, in ipsius codicis habitu multa sunt quae mihi persuadeant, etiam si expressa in eo aetatis nota nulla exstat. Composito ei cum aliis qui in mea manu fuerunt codicibus Syriacis praesertim cum codice Vat. 103 origo pluribus fere saeculis superior adjudicanda esse apparet. Literae illae antiquae quibus conscriptus est vocalibus omnino destitutae posterioribus haud respondent temporibus. Quo accedit quod respectu linguae Syriacae idiomatis codici nostro proprietates insunt non paucae ab aliis aevi posterioris codicibus plerumque saltem alienae, quae certa quaedam vetustatis indicia putanda sunt. In hoc genere pauca tantum quae commode obveniunt referre sufficiet.

Sacrae scripturae versio Syriaca quam sequitur codex illa antiqua est Pschito s. simplex appellata. Qua quidem ad verbum fere expressa interpretationes nituntur et si quae forte lectiones ab ea discrepantes occurrunt, non tam variato versionis exemplari quam ipsius consuetudini auctoris attribuendae esse videntur. Attamen quod ad nonnullas scribendi proprietates attinet in codice quidem nostro usitatissimas sed in versionis Syriacae editionibus jamjam evitatas, in ipso versionis exemplari quod manibus auctor tractavit eas exstitisse pro certo haberi oportet; unde et istud exemplar et nostrum codicem aetatem non medio-

crem sibi vindicare recte colligitur. Exempli gratia ad Gen. 1, 2 verba Prov. 3, 20 citantur in hunc modum: ܘܠܗܘܢ ܘܠܗܘܢ ܘܠܗܘܢ quae in editionibus nostris sic habentur: ܘܠܗܘܢ ܘܠܗܘܢ ܘܠܗܘܢ . Praeteritum 3. personae fem. in plurali sine ulla nota pluralis generis fem. nec non sine punctis pluralem designantibus formari ita ut cum 3. persona masc. in singulari primo aspectu possit confundi, plus saepius in codice nostro observare licet; cujus modi formae sunt: ܘܠܗܘܢ pro ܘܠܗܘܢ (cf. Opp. I pag. 1 lin. 29; p. 2 l. 15; p. 12 l. 37), ܘܠܗܘܢ pro ܘܠܗܘܢ (p. 2 l. 38), ܘܠܗܘܢ pro ܘܠܗܘܢ (p. 2 l. 43), ܘܠܗܘܢ pro ܘܠܗܘܢ (p. 5 l. 16), ܘܠܗܘܢ pro ܘܠܗܘܢ (p. 6 l. 9), ܘܠܗܘܢ , ܘܠܗܘܢ , ܘܠܗܘܢ (p. 7 l. 28. 32. 37. 41. 45), ܘܠܗܘܢ pro ܘܠܗܘܢ , ܘܠܗܘܢ (p. 8 l. 44), ܘܠܗܘܢ pro ܘܠܗܘܢ (p. 26 l. 16; p. 221 l. 39), ܘܠܗܘܢ pro ܘܠܗܘܢ (p. 94 l. 26; p. 195 l. 36), ܘܠܗܘܢ pro ܘܠܗܘܢ (p. 194 l. 6; p. 217 l. 25) et aliae. At vero non minus frequenter contra regulam tertiam personam fem. in singulari litera ܘ in fine verbi posita abunde distingui videmus p. e. ܘܠܗܘܢ , ܘܠܗܘܢ , ܘܠܗܘܢ , ܘܠܗܘܢ (p. 42 l. 24. 25. 28. 45), ܘܠܗܘܢ (p. 45 l. 18), ܘܠܗܘܢ (p. 49 l. 19), ܘܠܗܘܢ (p. 66 l. 38) et al.. Pro vocabulis ܘܠܗܘܢ et ܘܠܗܘܢ plerumque scriptio plena ܘܠܗܘܢ et ܘܠܗܘܢ adhibetur, quem ad modum omnis fere pagina docet; in aliis vero verbis et nominibus forma brevior magis placuit ut ܘܠܗܘܢ pro ܘܠܗܘܢ , ܘܠܗܘܢ pro ܘܠܗܘܢ , ܘܠܗܘܢ pro ܘܠܗܘܢ , ܘܠܗܘܢ pro ܘܠܗܘܢ . Magis insolita et memoranda res esse videtur unam literam elisam animadvertere in formis ܘܠܗܘܢ , *miserti sumus ejus*, pro ܘܠܗܘܢ (p. 96 l. 29), ܘܠܗܘܢ , *projecimus eum*, pro ܘܠܗܘܢ (p. 93 l. 31), ܘܠܗܘܢ , *descensus ejus*, pro ܘܠܗܘܢ (p. 4 l. 21; p. 5 l. 6); atque iterum praefixam verbis primae radicalis ܘ literam quiescentem i e. gr. ܘܠܗܘܢ pro ܘܠܗܘܢ (p. 84 l. 41; p. 115 l. 11) ܘܠܗܘܢ pro ܘܠܗܘܢ (p. 203 l. 5) atque inde ܘܠܗܘܢ pro ܘܠܗܘܢ (p. 115 l. 9) et cet.

Sed jam satis multa de hoc codice dixi.

Nunc ad alterum codicem Syriacum qui ad Ephraemi com-

mentaria pertinet progrediamur; puta codicem cujus saepius jam mentionem fecimus Vaticanum numero 103 insignitum. Qui quidem quod ad criticam ejus auctoritatem attinet descripto illo codice 110 multo minoris aestimandus est, attamen nobis vel in maximo honore habendus propterea quod unicus est cui continuarum S. Ephraemi expositionum in reliquam veteris testamenti scripturam qualemcunque cognitionem et intelligentiam debeamus. Hujus codicis argumentum jam Assemanus summam propositum¹⁾, ceteroquin autem tam externam quam internam textus ejus conditionem ita leviter obiterque tractavit, rationem, quae inter ejusdem et codicis 110 textum intercedit, ita parum consideravit, ut denuo accuratiori eum subjiendum putaverim inquisitioni.

Codex Syriacus Vaticanus 103 membraneus est in forma quaternaria minore; foliis constat 372 (falso Assemanus numerum 386 expressit), quorum tamen nonnulla plane excidisse liquet post fol. 145, ut infra videbimus; exaratus scriptura elegantissima et accuratissima; literae antiquis illis quae Estrangelo vocantur paulo minores, cum quibus tamen aliquam prae se ferunt similitudinem. Puncta diacritica, sive ut significetur literarum pronuntiatio sive ut facilius verborum numerus dignoscatur et persona et tempus et quaecunque alias vario vocum sono significatio varia exprimenda est, ubique fere certa quadam lege apponuntur; vocalium vero usus saltem in prioribus codicis partibus rarissimus est, paulo frequentior in librorum Samuelis, regum et prophetarum interpretationibus; neque hic quoque nisi singulares in nonnullis vocibus lectu difficilioribus vocales inveniuntur eaeque a forma quae nunc jam in nostra consuetudine est haud diversae. Interpunctionis notas usurpatas multas videmus easque jam firmiori rationi obnoxias; adjiciuntur enim brevioribus orationis partibus pro ratione ambitus puncta duo ., . vel unicum punctum . vel signa crucis minoris † vel ††, periodi autem distinguendae gratia signa crucis majoris † vel †† vel †††.

1) Assem. Cat. III, 7 sqq. cf. ejusdem Bibl. Orient. I, 63 sqq.

fol. 145, in Abdiam fol. 145. Verum hanc in Abdiam prophetam expositionem abruptam esse atque omnino mutilatam jam primo aspectu manifestum est. Altera enim folii 145 pagina in haecce verba desinit ad Abd. v. 21 et 22 pertinentia: וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה quae autem sequitur pagina folii 146 hoc modo incipit: וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה quae verba jam referenda sunt ad initium Zachariae prophetae. Hic lacunam non parvam plurium foliorum existere quis est qui non videat? At in universos duodecim prophetas minores expositiones breves conscripsisse codicis auctorem, expressis verbis declaratum conspicimus et ante illarum expositionum initium et continuo post easdem; scilicet in folio 133 haec legimus: וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה in folio 155: וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה Ergo non modo expositiones in Abdiam extrema parte et in Zachariam prima parte mancas esse et mutilas, verum etiam illas in Jonam, Nahum, Habacuc, Sophoniam et Aggaeum prophetas plane esse subductas nihil jam dubitari potest.

Quae deinde sequitur interpretatio Zachariae, a fol. 146 deducitur usque ad fol. 154, Malachiae a fol. 154 — fol. 155, Ezechielis a fol. 155 — fol. 166, Jeremiae una cum Threnis a fol. 166 — fol. 176, Danielis a fol. 181 a. t. — fol. 190, denique Isaiae a fol. 190 — fol. 218. — Aliae in ceteros veteris testamenti libros nomine S. Ephraemi signatae interpretationes in nostro codice mihi oblatae non sunt nisi unum scholion in folio 240 de loco Proverbiorum c. 30 v. 15. Omnium vero versiculorum, quos in codice nostro commentaria S. Ephraemi complent, summam numerum efficere 5600, his docemur verbis in appendice codicis fol. 370 scriptis: וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה וְיִשְׁמַע אֶת יְהוָה אֶת צוֹן יְהוּדָה

Ex iis quae hucusque de codicis 103 natura disputata sunt, quid de critica ejus auctoritate judicandum sit, jam satis mani-

Commentaria S. Ephraemi ipsa, quemadmodum codice nostro continentur, maximam partem brevissima sunt. Quocunque oculos convertimus, omnia id nobis persuadent, codicis descriptorem consilium suum propositum, quo interpretationes tantum compendiaras esset comparaturus, constantissime secutum fuisse atque ea de causa S. Ephraemi commentaria a se tractata vel aliquanto decurtasse. Maxime etiam quae pro Genesis explicatione afferuntur propriis magni illius interpretis elucubrationibus respondere videntur; cetera vero ita omnino comparata sunt, ut vix sibi commentariorum nomen vindicent. Quodsi jam quaeramus, quonam modo librarius noster ista commentaria contraxerit, peropportune accidit, ut habeamus unde hoc probemus, alterum scilicet codicem jam supra descriptum 110; atque ita eo deducimur, ut quae ratio inter utrumque codicem 103 et 110 intercedat paucis indicemus.

Uterque codex 103 et 110 commentaria in primum et secundum Mosis librum praebet multum tamen ab invicem discrepantia. Primum quantum ad illa in Genesin commentaria attinet, ea quae codex 110 amplectitur atque iterum ea quae codex 103 in usum suum convertit inter se esse ita omnino diversa conspicuum est, ut utrumque et alio tempore et alio modo ab Ephraemo elaboratum esse putemus oporteat; admodum enim raro fieri videmus, ut sententiae in utroque repositae aliquatenus conveniant (cf. Opp. I p. 82 l. 21 sqq. et p. 178 l. 38 sqq.). Igitur verisimillimum est, eadem ipsa significari codicis 103 commentaria, cum alteram in codice 110 expositionem Genesis incipiens S. Ephraem ita dicat: פְּסַלְמִי לְפַסְלֵי לְהַפְסִיךָ בְּיַמֵּי אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ
לְפַסְלֵי לְאֵלֵי אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵינוּ
 Sed aliter de commentariis in Exodum res sese habet. Nam quas codex 103 comprehendit in Exodum interpretationes licet paulo breviores sint tamen maximam partem aliis in codice 110 interpretationibus omnino contentae eaeque iisdem plane verbis inveniuntur. Quae cum ita sint, jam minime contendere haereo, et has codicis 110 et illas quibus codex 103 nititur easdem prorsus esse S. Ephraemi in Exodum expositiones. Qui enim aliter

ad Graecam versionem dubitari non potest dicente Ephraemo:
 ܘܢܘܨܘܬܐ ܕܘܢܘܨܘܬܐ ܕܘܢܘܨܘܬܐ ܕܘܢܘܨܘܬܐ ܕܘܢܘܨܘܬܐ.

Ad postremum ut codicis nostri descriptionem omnino absolvam, non jam quaeri debet, quisnam commentariorum quae in eo repraesentantur fuerit auctor. Sexcenties enim honestissimum S. Ephraemi nomen tanquam auctoris diserte iis inscriptum conspicimus, quod quidem recte fieri, commentariis ipsis nihil prorsus inest, quod vel minimam praebet dubitandi ansam; imo etiam, ut alios testes praeteream, altero illo vetustissimo codice 110, quemadmodum supra demonstratum est, firmissime comprobatur. — Sed haec hactenus.

Tot igitur atque tales codices sunt, qui, si de S. Ephraemi in sacram scripturam commentariis agitur, potissimum aestimari debent, codices inquam Vaticani 110 et 103, quorum dignitatem satis jam descripsisse mihi videor. At tantam hic fontium paucitatem quis est qui non aegre ferat! sed rebus ita comparatis quam difficile etiam sit in celeberrimi interpretis commentaria criticam aliquam curam impendere quis est qui non videat! Sane quidem doctissimus Assemanus adhuc alios duos qui in bibliotheca Vaticana asservantur codices commemorat ad Ephraemi commentaria pertinentes, qui tamen illorum conditionem haud faciunt meliorem.

Alter eorum est codex Vaticanus Syriacus numero 120 ob-signatus¹⁾, vetustissimus quidem cum usque ad saeculum septimum referendus esse videatur, sed de nostris commentariis non nisi agunt folium 1—2 necnon folia 215—217 eaque fragmenta sunt ex libri Genesis interpretatione quae cum codice 110 plane concordant; cetera vero folia homilias Isaaci Syri exhibent.

Alter codex 216 est²⁾, Arabicus quidem, sed literis Syriacis exaratus ideoque in codicum Syriacorum numero collocatus, quem et ipsum satis accurate examinavi. Bombycinus est et recentio-

1) cf. Assem. Catalog. III, 123.

2) cf. Assem. ibid.

apparet, id quod etiam codicis charta et recentiores Syrorum literae omnino videntur confirmare.

In ipsarum interpretationum decursu frequentissime interpres quidam (سليمان بن عيسى) disserens inducitur, cujus declaratum nomen tamen nusquam vidi; quare illum S. Ephraemum esse nescio an credere liceat. Sed hoc quoque concessio minime video, quomodo uberrimae istae interpretationes Arabicae ad reficienda Ephraemi commentaria Syriaca in usum criticum possint adhiberi. Comparato enim utroque codice 110 et 216 luce clarius est, codicis Arabici auctorem aut S. Ephraemum in rem suam non aliter convertisse ac forte alios quoque interpretes, aut si solius Ephraemi vestigiis inhaerere in animo fuerit, ejusdem commentaria ita tractasse et juxta suam mentem ita dilatasse, ut quae propriae S. Ephraemi sint sententiae omnino non pateat.

Nihilo tamen minus et Arabici codicis 216 commentaria in primum et secundum Pentateuchi librum gravissima sunt et in maxima auctoritate habenda. Quam ob causam hoc loco specimen ex iis paulo longius addere non dubitavi, quod quo facilius et oculis et intellectu percipiatur literis Arabicis transscripsi Latinaque versione instruxi.

Bibliothek der
Deutschen
Morgenländischen
Gesellschaft

انكم عبدتم ما سُكِّل هكذا. ثم امرهم ان يقتلوا بعضهم البعض من اخوتهم وبنبيهم وابايهم واصحابهم. لاننا وجدنا في كتاب تفسير واحد سرياني ان موسى لما اسقا الشعب من تلك السكالة: فصاروا الذين شربوا. يعجبوا مثل البقر: وعرفوا من غير الذين شربوا: الذين كانوا يعجبوا مثل راس البقر الذي يعج. لاجل ذلك فهموا ايما منهم يقتلوه بلا رحمة: ان كان اخوه أو غيره: وهذا صحيح من قول موسى ان قال ان لا يعفى الملاح عن اخوه وابوه الذي يعج مثل راس البقر: فلما طاعوا موسى في هذا الكمال المر الكره جدا: ثم مدحهم ودعا لهم بالبركة ونهدا غضب الرب: وكذلك تعليم عظيم علمنا كتاب الرب بهذا الكلام ان هكذا يغفر الله لنا خطايانا: اذا ما الواحد منا من اجل غفران الخطية صبر على المرارة وبجرع الاخزان: وقطع هواه من كل نعيم ولذة: ولم يشفق ان يالم جسده ويعذب بقانون التوبة الذي يقطعه عليه الكاهن: ولم يرثى لهواه الجسداني الذي يريد الراحة والنعيم لجسده: بل يقطعه ويبينه ويزيله منه البتة. ولو قطع عليه معلم التوبة الصوم كلحين والامتناع من كل نعيم وراحة: ولو قطع عليه ربوات قوانين لا يمتنع من فعل ذلك. فان بحال هكذا تغفر الخطية: وكذلك من اجل خلاص نفسه يفارق جنسه وقومه وكل احبائه: فرقة يحتمل فيها مرارة البعد منهم: ويذكر بنى اسرائيل كيف احتملوا مرارة قتل اهلهم واصحابهم من اجل غفران خطاياهم: ولو كان الانسان يعلم ان في حفظ وصايا المسيح الم وحزن: او عرا لوالديه او لاولاده او لاخته: يكمل الوصايا ولا يمتنع من تكميلها من اجل اولادك. وهو بهذا الفعل الامر يستحق البركة وغفران الخطية. ويذكر قول الرب المسيح عن مثل هذا الامر ان من ياتي الى ولا يبغض ابوه وامه وامراته واولاده واخوته واخواته: نعم وحتى نفسه: لا يقدر ان يكون لي تلميذ. قال الكتاب انه وقف على باب قبة الزمان: واستدعا بنى لاوى: وقبة الزمان لم تكن بعد نصبت: ولكن القبة التي كان موسى

ينزلها: كانت تسما بهذا الاسم †. لما قتلوا بنى اسرائيل بعضهم بعض من اجل غفران الخطية: قال لهم موسى قد ملينتم ايديكم اليوم. يعنى قد اوفيتم ما عليكم واستحققتم البركة.. يا شعب المسيح لا يشفق واحد منك على جسده اذا اخطا: بل يبادر ويالمة بالقانون لكى يوفى ما عليه الرب. وكذلك من نظر ولد او اخوه او حبيبه قد اخطا: لا يشفق عليه من الم القانون ولا يدعه يتاخر عن التقدم الى ذلك: بل بكل قعط وتذكار وتنبيه ييقظه. ومن كان قد ترك العالم من اجل الرب: فلا يفتكر بعد فى والدين ولا فى اولاد ولا فى اخوة ولا فى زوجة قد فارقتها ولا يتالم لالمهم ولا يتذكر حزنهم: بل يذكر نفسه كما فعلت بنى اسرائيل فى قتلهم لاهالهم طاعة لوصية الله † واذا امره معلمه ان يفارق اهله ولا يمضى اليهم ولا يفتقدهم فليطيعه فى هذا الامر: كطاعة بنى اسرائيل لمعلمهم موسى فى قتل من عز عليهم. فان المعلم فى الرب يلزم التلاميذ طاعته كهذه الطاعة المرة الشنيعة التى طاعوا بها بنى اسرائيل موسى ††.

v. 30-32.

الكتاب يقول. فلما كان الغد من ذلك اليوم: قال موسى للشعب انتم اخطتكم واركتبتم هذه الخطية العظيمة. فاما الان فانى اصعد الى الرب لعله ان يغفر لكم ذنوبكم واثمكم والآن ††

فانهم ايها المعلم وانظر تضرع موسى الى الله ولا تتقزز نفسك من خطاء شعبك بل بمكبة تضرع الى الله بخلاص شعبك كفعل موسى †. قال المفسار: جدا نعم الراعى الصالح الذى فداهم بنفسه وسال من الله قايلا: اما تغفر لهم: والا فعاقبنى معهم: وامكانى من سفرك: ليس مكبة فيهم خاصة: قال موسى هذا القول: بل مكبة مى الرب: لكيلا يهان اسمه: وذلك انهم كانوا قد عرفوه انهم الرب: وعلم موسى ان الرب اذا ابادهم نسب الضعف اليه. فلذلك سهل عليه ان يمكبه الله من سفرة: ولا ينسب الى الرب الضعف: وهكذا كل من يحب الرب: هو فى كل حين يسعى فى اصلاح شعب الرب:

والزامهم الاعمال الصالحة: لكيلا يُشتَم اسم الرب من اجلهم. وبولوص الرسول مثل موسى فعل: لما لم يامنوا بنى اسرائيل كلهم بالمسيح: ونظر كثيرين يشكوا في المسيح بسبب ذلك ويقولوا: لو كان هذا المسيح بحق كان بنى اسرائيل قد تبعوه: فلمحبة بولوص في المسيح خاصة ان لا يشك احد فيه: سال من المسيح ان يُكرم منه ويخلص بنى اسرائيل ويعود بهم الى الامانة. †

v. 33-35. فقال الرب لموسى انما امكرو من سفري من اخطاء واذنب التي والآخ † اعلم الرب ان سوال موسى له ليس في حق الشعب خاصة: بل محبة في الرب: ان لا يُشتَم اسمه بهلاك بنى اسرائيل: واعجب الرب ذلك وقال انا اواخر هلاكهم الان الى اليوم الذي اخذهم بخطاياهم: وهو انه امهلهم وتركهم في البرية سكان وهو عولهم: حتى ماتوا اجمعين في البرية: ولم يترك واحد منهم يداخل ارض الميعاد: بل اولادهم الذين كانوا في ذلك الوقت اطفال لا يدروا الخطية: وبعد موت والديهم ادجلهم الرب الى ارض كنعان وورثوها † وجميع بنى اسرائيل الذين خرجوا من ارض كنعان سوا رجلين لا غير. وهم يوشاع ابن وكالب ابن يوفينا: وهذا فعلة الرب لكيلا نعجب من ذلك: لان عند مجي المسيح كون اكثرهم لم يامنوا به: بل اقلهم: فانه اوضح ذلك من الوقت الذي اخرجهم من مصر: لان كلهم هلكوا واثنين منهم فقط خلصوا اشارة الى القليل الذي امنوا بالمسيح منهم وخلصوا عند مجي † †

c. XXXIII
v. 1-6. القراءة الثامنة عشرة من سفر الخروج. فقال الرب لموسى اصعد وانطلق من هاهنا انت وشعبك الذي اخرجتهم من مصر والآخ † هذا التفسير يوضح فيه على تبطيل ملك اليهود وعلى زوال كهنتهم وعلى ذبايحهم واخراجهم من ميراث الله: لما صلبوا الالهيا المسيح كلمة الله † قال المسفار. يقول الله لبنى اسرائيل اصعدوا الى الارض التي وعدتكم بها: وانا فلا

اصعد معكم لانكم قساة الاقلوب ليلا يغضبوني في الطريق
وابيدكم: بل ملاكي يصعد معكم ويقتل اعداءكم. فهل ملاكه
اطول روح منه: حتى يكتبلهم دونه †. سر عظيم في هذا
الكلام اوضح لهم: اني انما انتكبتكم الا لكي ارافتكم واتبسد
منكم واصير لكم معاشر: واجعلكم لي اخوة واخلصكم: فالان
فانتم قساة القلوب. ان عاشرتكم ورافتكم: فانتم تبغضوني
شديد: وانا ابيدكم. كشف لهم بهذا الكلام جميع ما سيلا
له منهم عند تجسده من الهوان والصلب واموت: وما سيلا
لهم ايضا منه مما قد تم وكان. انهم لما صلبوه طردهم من
مغدة وازلهم من نعيمة: وجعلهم من ذلك الوقت الى الان
اكثر من الف وماية سنة: لا ملك لهم ولا كهنوت ولا ناموس
ولا نبوة ولا وحى: ولا هيكل ولا مذبح ولا قربان ولا ظهور
ولا غفران †. ولما قال لهم لا ارافتكم: اكثروا الكزن والبكاء
نبوة على الكزن والبكاء الدائم الذي نالهم بصلبهم المسيح.
وزوال كل زينة عنهم †. واما السبع امة السكان بارض كنعان
التي قال انه يببدها فاشربها الى الارجاع السبعة المقاتلة
القلد الخائف من الله: وهي الشرة والزناء وحب الفضة
والغضب والكزن والمال والسيح الباطل الذي يلد العظمة.
واولهم الشرة الذي هو نباح الجسد اخرهم السبح الباطل
الذي هو وجع النفس. والله قد تقدم قوله لهم اني املككم
بلاد السبع امم نهر ارض مصر الى ارض نهر الفرات. وانه سما
الشره الذي هو نباح الجسد: اول امبع اوجاع نهر مصر.
والسبح الباطل الذي هو اخرهم: سما نهر الفرات. †
h. e. Stetit Moses ad portam tabernaculi foederis et dixit: qui
est ex agmine Domini, accedat ad me. Et adjuncti ei sunt
filii Levi universi . . .

Lege atque intellige, o magister poenitentiae, neque condo-
lebis neque ulla miseratione moveberis in eum, qui cum crimen
et peccatum commiserit accedit ad te sicut Levitae fecerunt non
abstinentes a caede sociorum eorumque familiae. — Interpretatio
ita loquitur: Moses postquam idolum scabit usque ad scobem

tenuissimam projecitque in aquas, ut argumentum illis proponeret: en vos adoratis quod sic conteritur: tum praecepit eis ut alteri alteros occiderent fratres et filios et patres et amicos. Legimus in commentariis Syri cujusdam quod cum Moses populo illam scobem tamquam potum dedisset ii qui biberant clamaverint ad instar pecorum, et distincti sunt ex iis qui biberant sotes qui clamabant juxta pecora. Quare illi intelligebant, quemnam ex iis inclementer occiderent sive esset frater sive alius, ex mandato nimirum Mosis, ut nec fratri nec patri si clamasset ad instar pecorum ullam veniam praeberent. Postquam vero Mosi obsecuti erant in hac conditione amara atque horrenda valde, tum laude eos et benedictionibus affecit et ira Domini placata est. — Proinde gravi doctrina scriptura Domini nos instruit hisce verbis, quod Dominus pariter nobis condonet peccata nostra si quis nostrum ad impetrandam peccatorum veniam quaecunque amara patienter tulerit et absorbens moerorem et libidinem cohibens ab omni delectatione voluptateque et misericordem se non praeberit in corpus vel dolore cruciatum, imo istud castigaverit canone poenitentiae a sacerdote sibi injunctae neque libidini corporeae indulserit commoda corpori atque jucunda quaerenti, sed castigaverit eam et mortificaverit atque omnino a se removerit. Quodsi jam, licet poenitentiae magister ei injunxerit jejunium perpetuum et continentiam voluptatis cujusvis atque jucunditatis et licet ei multitudinem canonum injunxerit, haec ille exsequi non recusavit: tunc illico ejus peccata remittuntur, atque ita propter animae salutem genus suum et populum omnesque amicos relinquit et amarum ab iis discessum leviter fert recordatus filiorum Israel, quam patienter tulerint propter peccatorum veniam caedem propinquorum et sociorum. Jam vero homo etsi non ignorat, observandis Christi mandatis dolorem aliquem inhaerere aut parentes aut liberos aut fratres supervenientem, integre absolvet mandata neque istorum dolore impediatur quominus ea absolvat, quo facto ipse benedictionem merebit veniamque peccatorum recogitans verbum Christi Domini huic mandato simillimum: qui venit ad me et non odit patrem suum et matrem et uxorem et

filios et fratres et sorores, imo maxime animam suam, non potest meus esse discipulus. — Scriptura porro, Stetit, inquit, ad portam tabernaculi foederis et advocavit filios Levi. Tabernaculum foederis non illud est quod postea collocatum fuit, sed illud hoc nomine vocatur ad quod jam Moses descendit. — Postquam ex filiis Israel alteri alteros propter criminis veniam interfecissent, dixit eis Moses: Implevistis profecto manus vestras hodie i. e. persolvistis quod erat vestrum et benedictionem meruistis. O popule christiane, ne indulgeat ex vobis quisquam corpori suo cum peccaverit, sed continuo ipsum canonicis poenis affligat ut exsequatur mandatum Domini. Similiter qui filium suum vel fratrem vel amicum jam lapsum videt, ne misericordem se in eum praebeat ex dolore poenae neve cunctari eum patiatur quin ad illam praecedat, sed omni genere disciplinae et commonitionis et incitationis eum commoveat e somno. Et qui mundum jam reliquit propter Dominum, non jam de parentibus cogitabit neque de filiis neque de fratribus neque de uxore a qua discessit nec de eorum dolore sese afflictabit nec tristitiae eorum recordabitur, sed animae suae providebit sicut filii Israel fecerunt occidentes secundum mandatum Domini ipsos familiares. Et si ejus magister domum suam eum jubet relinquere neque porro eam revisere, obediet illi in hoc mandato sicut filii Israel magistro suo Mosi sunt obsecuti occidentes ipsis carissimos. Ita profecto magister Dominus discipulis obedientiam commendavit juxta illam amaram atque acerbam qua filii Israel Mosi obsecuti sunt.

Et cum factus esset crastinus dies, dixit Moses populo: Vos peccastis et commisistis hoc magnum peccatum, nunc autem ascendam ad Dominum si forte condonet crimen ac culpam vestram...

Intellige, o magister, et humilitatem Mosis vide coram Deo itaque non abhorreas ab erroribus populi tui, sed amore motus humilia te coram Deo pro populi tui salute sicut Moses fecit. — Dicit interpretatio: Valde laudandus est pastor bonus qui sua ipsius anima eos redemit et Deum rogavit dicens: profecto condonabis eis, sin autem minus, et me punias cum iis deleasque e libro tuo. Non ex amore in ipsos peculiari dixit Moses hoc

verbum, sed ex amore in Deum, ne vilipenderetur nomen ejus: eo scilicet quod illi jam cognoverant Dominum neque Moses ignoravit, ad Dominum cum eos abolevisset infirmitatem quandam referri. Propterea a Deo deleri se potius maluit ex libro ejus quam ut a Domino impotentia quaedam derivaretur. Proinde quicumque Deum amat, omni tempore operam in eo collocet, ut populum Domini integrum reddat efficiens ut assidue operentur bonum, ne propter eos blasphemetur Domini nomen. Neque aliter ac Moses etiam Paulus apostolus fecit; cum enim non universi Israelitae in Christum crederent atque ipse multos videret eam ob causam de Christo dubitare quod dicerent: si iste vere esset Christus, jam omnes Israelitae eum fuissent secuti: tunc profecto Paulo caritas in Christum peculiaris erat ne vel unus de eo dubitaret; rogavit igitur Christum ut benigne sibi tribueret servare filios Israel atque ad fidem ipsius reducere.

Dixit Dominus ad Mosen: equidem delebo e libro meo eum qui peccavit et crimen in me commisit...

Edocet Dominus, precem a Mose ad se non factam esse ex justitia populi sed ex amore Dei, ne scilicet nomen suum ob interitum filiorum Israel blasphemaretur; atque admirabile hoc Dominus effecit dicens: nunc ego differam eorum interitum usque ad diem quo peccata eorum visitabo. Itaque ipse moram eis concessit et quietam mansionem in deserto praebeuit atque etiam alimentum donec universi in deserto obiissent. At ne unum quidem ex iis instrare sivit in terram repromissionis, sed eorum liberos qui tunc temporis parvuli erant peccati omnino ignari post parentum mortem in terram Chanaan introduxit tanquam ejus haeredes. — Et universi filii Israel ex Aegypto egressi qui terram Chanaan intrabant non amplius duo viri erant: Josua filius Nun et Caleb filius Jophine. Quod Dominus ideo fecit ne mirum nobis videretur quod in adventu Christi maximam partem illi non crederent in eum, sed paucissimi. Quare ex illo tempore quo eos ex Aegypto eduxit, cum omnes perirent et duo dumtaxat salvarentur, indicium manifestavit paucorum qui ex illis in Christum credituri et in ejus adventu salvandi essent.

Lectio XVIII. ex libro Exodi. Et dixit Deus Mosi: ascende et abi hinc tu et populus tuus quem eduxi ex Aegypto...

Expositio hujus loci manifestam reddit abolitionem regni Judaeorum, abrogationem sacerdotii et sacrificiorum atque eorum ejectionem ex haereditate Dei, postquam crucifixerant divinum Salvatorem, verbum Dei. — Disserit jam interpretatio: Dixit Dominus filiis Israel: ascendite in terram vobis promissam, attamen ego non ascendam vobiscum quod estis duri cordis, ne ad iram me in via irriteris et pereatis, sed angelus meus ascendet vobiscum et percutiet inimicos vestros. Quid jam? num patientior ipso est angelus ejus ut eos prope se toleret? Mysterium magnum significavit his verbis: ego vos non affixi nisi ut salutem vobis afferrem et carne assumpta familiaritatem vobiscum inirem et vos facerem fratres et salvarem, nunc autem vos duri cordis estis; familiarem me reddidi vobis et salutem attuli, et vos in odio me habetis magno, ideo delebo vos. Ostendit eis his verbis omnia quae ipsi incarnato ab illis inflicta sunt per contentum et crucifixionem et mortem, quaeque porro illis ab ipso inflicta sunt, id quod tum quoque accidit. Postquam enim eum qui molli victu eos destituit et a voluptate prohibuit crucifixerunt, effecit ut ab illo tempore usque adhuc per amplius 1100 annos neque regnum haberent neque sacerdotium neque legem neque prophetiam neque revelationem neque templum neque sacrificium neque oblationem neque confessionem neque absolutionem. Cum iis dixisset: non jam afferam vobis salutem, auxerunt planctum et fletum: ad significandum illum perpetuum moerorem et fletum qui eos ob Christum crucifixum sublatis omnibus legis ornamentis occupaturus esset. — Quod autem ad septem gentes in terra Chanaan habitantes attinet quas se extincturum dixit, de septem doloribus intelligi voluit qui pugnant cum paucis Deum timentibus; qui sunt: cibi aviditas et luxuria et argenti cupiditas et ira et luctus et fastidium et vanarum rerum occupatio quae superbiam gignit. Primus dolor est cibi aviditas quae commiseretur corpus, postremus vanarum rerum occupatio quae de anima dolet. Et Deus ipse cum illis libera-

De 1986

liter dixisset: ego vos locupletabo oppidis septem populorum a flumine terrae Aegypti usque ad regionem Euphratis fluminis — cibi aviditatem quae corpus commiseretur primum ex septem doloribus nominavit Aegypti flumen, rerum autem vanarum occupationem quae postremus illorum est nominavit Euphraten flumen.

D. Sc 1986

ULB Halle
000 887 218

3/1

